Instytut Europy Środkowej

Komentarze IEŚ

Redakcja: Beata Surmacz (dyrektor IEŚ), Tomasz Stępniewski (z-ca dyrektora IEŚ), Agnieszka Zajdel (sekretarz redakcji), Aleksandra Kuczyńska-Zonik, Jakub Olchowski, Konrad Pawłowski, Agata Tatarenko

Nr 675 (187/2022) | 23.08.2022

ISSN 2657-6996

© IEŚ

Michał Paszkowski, Damian Szacawa

Finlandia: ambitne cele klimatyczne wymuszają odpowiednie działania w sferze energetycznej

Finlandia, wraz z wejściem w życie nowej ustawy klimatycznej (Climate Change Act), określiła najbardziej ambitny na świecie cel związany z ochroną środowiska, który przewiduje osiągnięcie zerowej emisji netto do 2035 r. Takie plany mają docelowo nie tylko pozytywnie wpłynąć na stan środowiska naturalnego, ale także uczynić z Finlandii państwo nowoczesne i innowacyjne pod względem technologii zastosowanych w energetyce. Podjęcie takich działań jest niezwykle istotne, biorąc pod uwagę także potrzebę zmniejszenia zależności od dostaw surowców energetycznych z Rosji.

Nowe ambitne cele klimatyczne. 25 maja 2022 r. parlament Finlandii przyjął nową ustawę klimatyczną (Climate Change Act, nr 423/2022), która została podpisana przez prezydenta 10 czerwca 2022 r. i weszła w życie 1 lipca 2022 r. Ustawa zakłada szybsze, bo do 2035 r., osiągnięcie zerowej emisji netto CO_2 (ustawa z 2015 r. zakładała realizację tego celu do 2050 r.) i jest zgodna z programem centrolewicowego gabinetu Sanny Marin. Wymaga to, z jednej strony, dalszego zmniejszania emisji gazów cieplarnianych zgodnie ze zobowiązaniami międzynarodowymi Finlandii oraz, z drugiej strony, wzrostu pochłaniania/wychwytywania CO_2.

W ustawie określono cele i ramy planowania fińskiej polityki klimatycznej oraz sposoby monitorowania jej realizacji. Środkiem do osiągnięcia tych zadań są cztery krajowe plany polityki klimatycznej: plan średniookresowy (YM), plan długoterminowy (TEM), plan adaptacji do zmian klimatu (MMC) oraz plan klimatyczny dla sektora użytkowania gruntów (MMM). Zgodnie z nimi nowe cele redukcji emisji gazów cieplarnianych, określone w stosunku do poziomu z 1990 r., to: 60% do 2030, 80% do 2040 i 90% (z dążeniem do 95%) do 2050 r. Włączenie sektora użytkowania gruntów do prawa krajowego jest istotną częścią reformy, ponieważ sektor ten odgrywa znaczącą rolę w całości emisji gazów cieplarnianych i ich pochłaniania. Według ostatnich danych Sekretariatu ds. Zmian Klimatu (Sekretariat UNFCCC) w 2020 r. emisja gazów cieplarnianych z uwzględnieniem sektora LULUCF (użytkowanie gruntów, zmiana użytkowania gruntów i leśnictwo) wyniosła w Finlandii 30 413,2 kt ekwiwalentu CO_2, co oznacza spadek o 47,18% w porównaniu do 1990 r.[1]

Cele mają zatem charakter długookresowy i w sposób naturalny wykraczają poza okresy wyborcze. Jesienią 2022 r. ustawa zostanie uzupełniona o przepisy dotyczące planów klimatycznych gmin. Dodane zostaną także przepisy w zakresie przeglądu i oceny wykonania ustawy klimatycznej. Celem systemu planowania polityki klimatycznej jest zapewnienie, że ma ona zrównoważony charakter, a podjęte środki są sprawiedliwe i słuszne, zwłaszcza w kontekście grup szczególnie narażonych na negatywne konsekwencje zmian klimatycznych (Saamowie). Na mocy nowej ustawy zostanie powołana Rada ds. zmian klimatycznych Saamów jako niezależny organ ekspercki. Będzie ona wspierać przygotowanie planów polityki klimatycznej i opiniować je z perspektywy tego ludu. Natomiast dla monitorowania realizacji działań kluczowe znaczenie ma obowiązkowe roczne raportowanie. Rząd będzie monitorował realizację celów klimatycznych Finlandii i decydował o wdrożeniu ewentualnych dalszych środków. Ministerstwo Środowiska i Zmian Klimatu odpowiada za ocenę, czy przyjęte środki klimatyczne są wystarczające na następne 15 lat.

Obok konsensusu w sprawie polityki klimatycznej, osiągniętego przez główne partie w parlamencie fińskim (zob. „Komentarze IEŚ", nr 15), istotną rolę w przygotowaniu ustawy odegrały rekomendacje fińskiego panelu ds. zmian klimatycznych (Ilmastopaneeli), utworzonego w 2012 r. Propozycje Ilmastopaneeli wynikały z przekonania o konieczności wniesienia sprawiedliwego wkładu Finlandii w realizację globalnego celu ograniczenia wzrostu

[1] UNFCC, GHG Profiles – Annex I, https://di.unfccc.int/ghg_profiles/annexOne/FIN/FIN_ghg_profile.pdf [21.08.2022].

temperatur do 1,5°C. Panel stanowi niezależną radę doradczą złożoną z naukowców reprezentujących różne dyscypliny wiedzy, która promuje dialog między środowiskiem naukowym a podejmowaniem decyzji politycznych. Panel zapewnia interdyscyplinarne doradztwo naukowe dla podejmowanych decyzji, opracowuje raporty wspierające przygotowanie i wdrażanie polityki klimatycznej i prawodawstwa w Finlandii oraz ocenia spójność polityki klimatycznej z wdrażanymi mechanizmami, a także ich adekwatność wobec wyzwań związanych ze zmianami klimatycznymi.

Nowa strategia energetyczna. Finlandia w ramach realizacji ambitnych celów klimatycznych dokonała również aktualizacji strategii energetycznej. Zasadniczo planowane w kolejnych latach działania mają z jednej strony doprowadzić do zmniejszenia emisji gazów cieplarnianych poprzez wsparcie technologii zeroemisyjnych (m.in. odnawialne źródła energii, wodór, energia jądrowa), a z drugiej strony zapewnić bezpieczeństwo energetyczne, w tym także zagwarantować dostęp do energii elektrycznej. Tego typu działania są istotne tak w kontekście czynności podejmowanych na poziomie Unii Europejskiej (cele klimatyczne), jak i dla zapewnienia bezpieczeństwa, biorąc pod uwagę proces odchodzenia od paliw kopalnych, a także zmniejszania zależności od Rosji (na początku wojny ten poziom wynosił prawie 50%, ale spadł wraz ze wstrzymaniem dostaw surowca w maju 2022 r.).

W Finlandii trwa proces elektryfikacji zarówno w przemyśle, jak i transporcie (rozwój sieci samochodów z napędami alternatywnymi do spalinowych), a wzrost cen energii elektrycznej, w kontekście działań podejmowanych przez Rosję w 2021 r., oraz wybuch wojny na Ukrainie w lutym 2022 r. sprawiły, że kluczowa dla zapewnienia bezpieczeństwa stała się optymalizacja wytwarzania i importu energii elektrycznej. Dlatego też w kolejnych latach dla Finlandii istotne będzie zwiększenie mocy wytwórczych energii elektrycznej poprzez promowanie technologii odnawialnych (w szczególności farm wiatrowych) oraz energii jądrowej. Jest to ważne, biorąc pod uwagę fakt, że do 2050 r. oczekuje się wzrostu zapotrzebowania na energię w Finlandii o ponad 50%. Ważne w tym względzie będzie wsparcie rządowe oraz stabilne, a także przewidywalne regulacje prawne (likwidacja barier administracyjnych), umożliwiające długofalowe inwestowanie w tego typu projekty energetyczne.

Rząd Finlandii w ramach procesu zwiększenia bezpieczeństwa energetycznego opowiada się za rozwojem i zastosowaniem technologii niskoemisyjnych, w tym gazu ziemnego, wodoru oraz energii jądrowej. W kontekście gazu ziemnego, którego udział w całkowitym zużyciu energii pierwotnej (TPES) wynosi obecnie ok. 7%, przewiduje się realizację procesu dywersyfikacji źródeł i kierunków dostaw tego surowca poprzez nowe terminale regazyfikacyjne (wspólnie z Estonią) oraz rozwój systemu magazynowania (wspólnie z państwami bałtyckimi w ramach dwustronnych umów państwowych, które funkcjonują w sektorze ropy naftowej i paliw). W zakresie wodoru rząd przewiduje stworzenie zdolności do produkcji czystego wodoru o mocy co najmniej 200 MW do 2025 r. oraz 1000 MW w 2030 r., a także budowę odpowiedniej infrastruktury. Natomiast w odniesieniu do energii jądrowej, która odgrywa już współcześnie istotną rolę w gospodarce Finlandii (odpowiada za ponad 20% TPES), oczekuje się dalszego promowania tego bezemisyjnego źródła energii. W tym przypadku wskazuje się na potrzebę rozwoju technologii przede wszystkim małych modułowych reaktorów jądrowych (SMR). Będzie to kontynuacja już realizowanych działań, tym bardziej że w grudniu 2022 r. ma zostać oddany do eksploatacji piąty blok jądrowy (TVO Olkiluoto 3), który docelowo zwiększy poziom samowystarczalności w procesie wytwarzania bezemisyjnej energii elektrycznej. Tego typu działania są konsekwencją przyjętej strategii, polegającej na uznaniu energii jądrowej za technologię umożliwiającą znaczną redukcję emisji CO_2.

Wnioski

- Przyjęcie nowej ustawy klimatycznej jest zgodne z programem centrolewicowego rządu Sanny Marin, dla którego dążenie do zerowej emisji CO_2 w perspektywie 2035 r. stało się jednym ze strategicznych tematów. Wpisuje się to w ambicje Finlandii, by zostać pierwszym państwem, które nie korzysta z paliw kopalnych i rozwija technologię pochłaniaczy CO_2.
- Nowa ustawa określa przepisy dotyczące planowania polityki klimatycznej i związanego z nią monitoringu oraz wyznacza krajowe cele klimatyczne. Ustawa nakłada również obowiązki na władze.

Do ustawy wpisano nowe cele redukcji emisji do 2030 i 2040 r. oraz zaktualizowano poprzedni cel redukcji emisji do 2050 r. Cele opierają się na zaleceniach fińskiego panelu klimatycznego, który od 2012 r. opiniuje plany polityki klimatycznej i opracowuje raporty wspierające przygotowanie i wdrażanie polityki klimatycznej i ustawodawstwa w Finlandii.

- Obok ambitnych celów klimatycznych, przed Finlandią przede wszystkim liczne wyzwania energetyczne, wynikające z potrzeby zwiększenia samowystarczalności energetycznej (rozwój mocy wytwórczych, sieci etc.) oraz ograniczenia oddziaływania Rosji na system energetyczny. Uwzględniając charakter energetyki tego państwa, można oczekiwać dalszych działań na rzecz rozwoju energii jądrowej oraz technologii wodorowych przy jednoczesnym zwiększeniu współpracy międzynarodowej w zakresie rynku gazu ziemnego, przede wszystkim z państwami bałtyckimi.